

РЕЦЕНЗИЯ

НАЦИОНАЛЕН ЦЕНТЪР ПО ОБЩЕСТВЕНО ЗДРАВЕ И АНАЛИЗИ	
Изх. №:	20
Вх. №:	514/05-02 2014

от проф. д-р Елена Шипковенска, д.м.

върху дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен
“доктор”

Професионално направление:	7.1 Медицина
Автор:	Мирела Руменова Странджева
Форма на докторантурата:	Самостоятелна подготовка
Научен ръководител:	Доц. Д-р Галя Цолова, дм

1. Общо представяне на процедурата

Съгласно Заповед РД 22 / 15.01.2024 г. на Директора на НЦОЗА, съм определена като външен член на Научното жури за защита на дисертационен труд на тема „Здравни и психосоциални вреди на употребата на алкохол от други лица върху младите хора в България» за придобиване на научната степен „доктор” в област на висше образование: 7. Здравеопазване и спорт ; Професионално направление: 7.1. Медицина; Научна специалност: „ Социална медицина и здравен мениджмънт “, с кандидат Мирела Руменова Странджева, докторант на самостоятелна подготовка в НЦОЗА.

Представеният комплект материали е в съответствие с изпълнена процедура от кандидата по дисертационен труд, съобразно Закона за развитие на академичния състав в Р.България и Правилника на НЦОЗА за условията и реда за придобиване на научни степени.

2. Карьерно развитие на кандидата

Мирела Странджева е родена през 1986 г.

През 2008 г. завършва American International University in London с квалификация Бакалавър по психология, а през 2009 г. получава и магистърска степен по специалността „Здравна психология“ в същия университет.

Практическият ѝ опит започва през 2007 г. със стажантска позиция - асистент в неврологичен кабинет в Университетска болница „Свети Георги“ Пловдив. Същата година тя също е стажант- асистент в Института по психология на МВР.

От 2010 до 2013 г. работи като консултант по мениджмънт на човешките ресурси в компанията Astrea Human Resources.

От февруари 2014 г. заема длъжността „Експерт“ в Национален център по общественото здраве и анализи, София, а от началото на 2016 г. е „Главен експерт“.

От 2023 г. е назначена за Началник отдел „Превенция на хроничните незаразни болести“, Дирекция «Промоция на здраве и превенция на болестите».

Член е на екипи към проекти по програмата на Европейския съюз за действия в областта на здравето (Global Health Initiative, Cancer and other NCDs prevention – action on health determinants). Член на изследователски екипи към проекти на СЗО (Global Youth Tobacco Survey, Evidence into Action Alcohol Project); Член на работни групи към МЗ и МОН.

Член е на експертни мрежи – EurohealthNet Network, Международната асоциация на националните институти по общественото здраве (IANPHI), Рамка за наблюдение на Глобалния план за действие за здравословен живот и благополучие на всички (SDG3 GAP).

3. Оценка на дисертационния труд

Актуалност и структура на труда

Алкохолизмът е един от сериозните и актуални здравни проблеми в света поради:

1. Неговата широка разпространеност;
2. Обхващането на все по-млади възрастови групи, особено характерно за нашата страна;
3. Нанасянето на кумулативна вреда, която засяга консумирация човек, хората около него и обществото като цяло;
4. Трудностите в овладяването на алкохолизма с различни здравни стратегии и тактики.

Посочените причини, пораждат редица въпроси относно: здравният риск и последици от действието на алкохола; вреди от употребата на алкохол върху други лица; пътища за овладяване на прекомерната алкохолна консумация; здравна и психо-

социална цена, която плаща обществото.

Отговор на някои от тези актуални въпроси търси в своята разработка Мирела Странжева. В този смисъл, разработеният дисертационен труд е не само актуален, но и необходим за българската действителност.

Представеният дисертационен труд е изграден в адекватна, логична структура. След едно постановъчно въведение върху 187 страници, с 44 таблици, 30 фигури и 2 приложения, в 5 глави се разглежда съвременното състояние на проблема по литературни данни, цел, задачи и методични подходи, анализ и обсъждане на резултатите, изводи, насоки.

Библиографията включва 79 литературни източници.

Характеристика на литературния обзор

В литературния обзор е анализирано разпространението на употребата на алкохол сред населението у нас и в Европейския регион. Оценени са вредите от употребата на алкохол върху индивида, представени чрез брой смъртни случаи или изгубени години живот в добро здраве поради ранна заболяемост, инвалидност и преждевременна смърт по DALY. Посочени са рисковете за здравето, свързани със злоупотребата на алкохол, а също така и видовете вреди, които алкохолът оказва върху другите хора / деца, семейството, колеги, общество/.

Богатият и многоаспектен литературен обзор, свидетелства за голяма и задълбочена осведоменост на дисертанта за влиянието на алкохола върху общественото здраве. Самият литературен обзор с критичния си анализ върху проблема, обобщенията и изводите, съдържа определен самостоятелен научен принос. Компетентността на М. Странжева по проблема и дава възможност да определи насоките на собствените си изследвания и да формулира целта и задачите на дисертационния труд.

Оценка на целта, задачите и методичния подход

Целта на изследването е добре формулирана: „*Да се проучи разпространението на здравните и психосоциални вреди от алкохолната консумация на други лица сред младото население, с оглед разработване на насоки за превенция на употребата на алкохол*“. Посочени са 5 задачи, 1 теза и 3 хипотези, свързани с нея.

През 2020 г. е проведено Национално проучване за изясняване факторите на риска за здравето на българското население и в дисертационния труд са използвани

частични данни от него. Обхванати са 3182 лица от двата пола /репрезентативна извадка от населението/, разпределени в шест възрастови групи.

Второто проучване е проведено сред студенти в страната с цел оценка на вредите от употребата на алкохол върху други лица. Използван е уеб-базиран въпросник, включващ адаптирани раздели от утвърдения въпросник от Протокола на WHO /Thai Health Project “The Harm to Others from Drinking” („Вредите от пиенето на други лица“), Версия 1. Валидиран е методологичен инструмент за изследване на вредите от употребата на алкохол върху други лица. Извадката е формирана на случаен принцип чрез попълване на въпросник, изпратен по електронната поща на студентите. В анонимното анкетно проучване са участвали 405 студенти.

Методологията е с комплексен характер, включвайки социологически (анкетен, интервю и документален) и статистически методи. Високо оценявам умението на авторката да приложи подходящи съвременни статистически методи за обработка на данните от проведените проучвания: Дескриптивна статистика – честотен анализ и графични изображения; Метод хи-квадрат (Chi-square test); Метод на Ман-Уитни (Mann-Witney); Т-тест за независимост; Ординален логистичен регресионен анализ; Мултиноминален логистичен регресионен анализ.

Основни резултати

Резултатите предоставят **аргументирани нови знания**, относно тенденциите, свързани с алкохолната консумация у нас и на подходите в прилагането на различни политики за ограничение употребата на алкохол. Анализирана е социалната вреда и негативните последици, асоциирани с вредите върху благосъстоянието и здравето на хората около лицата употребяващи алкохол. Идентифицирани са 22 вреди, разпределени в три групи. Първата обединява 6 вреди породени от агресия, насилие и неправомерно поведение, причинени от познат или непознат човек, употребил алкохол. Втората обхваща шест допълнителни вреди от близки хора в обкръжението на анкетирания, представящи възможни последици в сферата на социалните взаимоотношения. Третата група съдържа 10 вреди, причинени от близък човек. Те допълват влиянието на социалните взаимоотношения и имат директен ефект върху психологическото състояние на интервюирания.

Проучването е важна стъпка към определяне на разпространението на различни видове вреди сред студенти. Обектът на проучване е целенасочено подбран, тъй като

групата на студентите се определя като една от най-засегнатата от алкохола в България. Резултатите от проучването позволяват идентифициране на определящите характеристики при възприемане на ефекта от алкохола. Това са пол, семейно положение и религиозна принадлежност. Установено е, че мъжете са по-склонни от жените да съобщават за вреда от агресивно, насилствено и неправомерно поведение, причинени от познат или непознат човек, употребил алкохол, отколкото жените. Вредата е отбелязана от почти два пъти по-малко жени, когато извършителят е непознат/далечен познат, и от два пъти и половина повече мъже, когато е бил приятел или близък познат.

Безспорно е доказателството, че употребата на алкохол 5-6 дни в седмицата взаимодейства с най-много вреди: обиди, проблеми с приятел(и)/съсед(и), семейни проблеми/партньорски трудности, емоционално нараняване/пренебрегване.

Внушителният обем на събрания емпиричен материал от двете проучвания гарантира висока достоверност на резултатите и валидност на направените изводи. **Изводите** съответстват на получените резултати, което показва, че поставените задачи са изпълнени и целта е постигната.

Приноси на дисертационния труд

- Трудът на Мирела Странжева има подчертан иновативен характер по своята постановка. Това е първото проучване в България за изследване на вредите от употребата на алкохол върху други лица.
- Направен е аналитичен обзор на актуалната чуждестранна и българска научна литература за разпространението на употребата на алкохол и рисковете от консумацията му сред населението в страната и света. Посочени са вредите, свързани с обкръжението на консумиращите алкохол лица, и са проучени нови перспективи в научно-изследователската дейност в тази насока.
- Използвани са за първи път у нас официално утвърдени в научната практика стандартизирани документи от Протокола на WHO /Thai Health Project “The Harm to Others from Drinking”, което позволява сравняване на получените резултати с данните от международни проучвания.

- Важен принос на разработката е извършеният анализ и оценка не само на честотата, но и на тежестта на вредите от употребата на алкохол върху други лица, въз основа на разработените статистически модели.
- На базата на собствено проучване авторката предлага насоки за превенция на употребата на алкохол, с основна цел осигуряване на възможност за предвиждане на неблагоприятните последици за индивида и обществото.

Авторефератът към дисертационния труд отразява правилно структурата на дисертационния труд и съдържа в себе си най-съществените резултати от проучването.

Във връзка с дисертационния труд са отпечатани 5 научни публикации.

Лични впечатления Нямам лични впечатления от Мирела Странджева, нито участие в съвместни проекти и публикации.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Темата безспорно е изключително актуална, с научна и практическа стойност. Разработката е лично дело на дисертантката и се отличава с добросъвестност. Резултатите се базират на доказателства. Мирела Странджева показва задълбочени познания и възможности за систематизиране и осмисляне на съществуващите научни резултати, явления и концепции.

Всичко това ми позволява да предложа на членовете на Научното жури да гласуват в подкрепа на присъждане на образователната и научна степен «доктор» на Мирела Руменова Странджева по Научната специалност: „ Социална медицина и здравен мениджмънт “.

Рецензент:

Проф. д-р Елена Шипковенска, дм

03.02.2024 г.